

מדינה, צבא וגיוור: שינוי וחדשנות בכור ההיתוך הישראלי

סמינר אבות ומייסדים

שבת הגדול תשע"ה, 27-28 במרץ 2015

ד"ר נתנאל פישר, האוניברסיטה הפתוחה

שנות החמישים והשישים – בן גוריון והגיוור הסוציולוגי – מקראי

1. "על מה הוויכוח בינינו וביניהם, כפי שנראה לי: אם יהיה שלטון הרבנים או שלטון העם... שלטון ההלכה או שלטון החוק... אילו כל העם היה בעד שלטון הרבנים ואני הייתי היחיד לא בעד שלטון הרבנים – הייתי מקבל אותו באהבה, אבל אני יודע שחלק לא קטן של העם לא יקבל שלטון הרבנים וזה יביא להתפוצצות המדינה. זה המשבר..."

גם הרבנים דעתם שונה... יש רבנים של נטורי קרתא... יש אגודת ישראל והם אומרים שהמזרחי והפועל המזרחי אינם דתיים... המזרחי אינו מודה ברבנים של אגודת ישראל" (ישיבת הממשלה, 13.7.1958).

2. "לאחר שעיינתי בהלכה, ראיתי שהרב צדק... אם הוא (המתגייר – נ.פ.) מקבל התורה כולה, אבל דקדוק סופרים אחד לא – אין מקבלים אותו. וזוהי ההלכה... כאן הרוב היהודים מתנהגים שלא להניח תפילין... הרב מפתח תקווה שלא רצה לגייר ולא גייר את החברה מגבעת השלושה, כי היא לא הדליקה נרות בערב שבת והאישה חייבת בשלש מצוות. הוא לא גייר אותה. הוא עשה לפי ההלכה" (ישיבת מרכז מפלגת העבודה, 3.7.1958).

3. "אצל הרב, אם יהודי שלא ברור לו מי הייתה אמו, באיזה נשואים נישאה, גם אם הוא נלחם בעד הארץ, שפך דמו ומחנך את ילדיו כיהודים – בשביל הרבנים זה לא מספיק. אישה תהפוך ליהודייה רק אם תטבול במקווה. אנחנו איננו חושבים זאת לדבר חשוב, אם היא תטבול במקווה או לא תטבול במקווה" (ישיבת הממשלה 22.6.1958).

4. "היהודי הגדול ביותר בעולם, היו לו שני ילדים מגויה. משה רבינו התחתן עם בת מדין. אם נאמר שצפורה היתה צריכה להתגייר לפני שלשה רבנים, איפה היו אז שלשה רבנים בעולם? ...יש לנו עוד מקרה אחד ידוע בתנ"ך: בעז ורות, אתם יודעים את המעשה של רות. ...לא נמסר שטבלה... בתנ"ך יש 'מתייהדים', אין 'מתגיירים'. גר נקרא מי שיושב בארץ זרה. משה רבנו אמר כי גר הייתי בארץ נוכריה ולכן קרא לבנו 'גרשום'. האם הוא התגייר במדיין? ... כתוב בתורה: ... כי גרים הייתם בארץ מצרים. היהודים התגיירו בארץ מצרים? .. מה אתה מספר מעשיות? אבל יש 'מתייהדים' בתנ"ך. במגילת אסתר יש 'מתייהדים': כאשר נהפך הגלגל ותלו את המן ומרדכי עלה לגדולה, נאמר 'ורבים מעמי הארץ מתייהדים'. הם לא הלכו לטבול במקווה" (ישיבת מפא"י 13.7.1958).

5. "אין אני רוצה לבדוק את הרבנים... אינני מקבל שהם מדברים בשם הדת היהודי. הם בדו דת שלהם, שרק שבת וכשרות הם עיקרי הדת" (ישיבת ממשלה 22.6.1958).

6. "איני גורס המילה גיוור. אשתמש במילה תנכ"ית – להתייחד... בתנ"ך מדובר רק על מתייהדים. הם הלכו למקווה? לא. הם התייחדו" (ישיבת הממשלה 13.7.1958).

שנות השבעים ואילך – הגיור הדתי לאומי (הרב גורן והגיור החשמונאי)

7. "איננו רוצים להתערב בסמכותם של הרבנים. אבל אנחנו ממשלת ישראל, ואנחנו מעוניינים מאוד שתהליכי הגיור יהיו יעילים ונוחים ככל האפשר. מותר לנו, לממשלת ישראל, לדרוש מן הרבנים, מה שמותר היה לראשי קהילת סלוצק לדרוש מרבני סלוצק, ואולי קצת יותר מזה" (שר המשפטים, יעקב שמשון שפירא, נאום בכנסת 10.2.1970).

8. "בבבל, או בכל מקום אחר בחו"ל, שרובם נכרים והמתגייר נשאר בחיק משפחתו הנוכרית, קיים חשש שלא ינתק עצמו מכל וכל מהם...לכן הגיור שם אינו אמין...אבל בארץ ישראל שרוב תושביה יהודים...יש תקווה מהגרים שיהפכו ליהודים גמורים" (הרב ש' גורן, משנת המדינה, עמ' 181-190).

9. "אין זו הפעם ראשונה שיש צורך לגייר עם שלם. הורקנוס גייר את האדומים, לפי יוספוס פלביוס. האדומים גויירו בעל כורחם, כמותם כעולים מרוסיה. אמרו לאדומים: 'או שתגיירו או שתעזבו!' אפשר לטען נגד גיור בעל כורחם, אבל לי יש הוכחה שהגיור הצליח. עובדה, אחרי הגיור היו האדומים מתלמידי בית שמאי, ואם בית שמאי, המחמירים קיבלו אותם לתוכם, משמע שהיה הגיור בעל תוקף ואף סנהדרין גדולה הסכימה לו" (ראיון הרב גורן, 5.1991).

10. אם אנחנו חייבים לדאוג לחיילים שלנו לצרכים הכלכליים, לתחושות שלהם בבית, למעטפות השונות שהם לאו בהכרח צבאיות, להשלמת בגרות לדוגמא, להכנה לאזרחות, אני חושב, שבמסגרת אותם חובות אנחנו מוכרחים לתת למי שירצה להתגייר, ראשית שיבין את המשמעות של הגיור ושל היותו יהודי במדינה הזאת, ומצד שני להציב בפניו תהליך גיור שמתחשב בזה שהוא מוכן להקריב את חייו למען מדינת-ישראל, המדינה של העם היהודי" (ח"כ שטרן, הכנסת, 16.7.2003).

שנות השמונים ואילך: ההתנגדות החרדית (חזרה לימי עזרא?)

11. "וככלות אלה נגשו אלי השרים לאמר [...] כי נשאו מבנותיהם להם ולבניהם, והתערבו זרע הקודש בעמי הארצות ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה" (עזרא ט, א-ב).

12. "מילתא דפשיטא הוא שאין גר ללא קבלת עול תורה ומצוות ואם אינו חושב כלל להתגייר באמת לחסות תחת כנפיה להיות שומר שבת מ'חללו ומחזיק בבריתו וכל המטרה בכדי להשיג את מבוקשו החומרי ולמלאות את תאוותו, אין זה גירות כלל...והואיל ולפי דבריו רבים הם הגרים מסוג זה הרי החובה מוטלת על הרב רושם הנשואין לדרוש ולחקור בטרם בא להוציא להם תעודת היתר נשואין למען לא יתערבו גויי הארץ בזרע קודש" (הרב יוסף שלום אלישיב, קובץ תשובות. ס' ק).

13. "רבים מאותם דיינים בבתי הדין המיוחדים רואים במעשה הגיור שלהם מעשה... מצוה משום האחריות הלאומית וצורך הרבים והצורך לדאוג לעתידו של עם ישראל ואופיו הרוחני והגשמי בפרט בארץ ישראל. כלומר שמעשה הגיור נועד לא לצורך הרוחני דתי של המבקש שעובר את הליך הגיור אלא יש בזה השלכה למען מצבם הרוחני של העם היושב בציון....

למרות האמור אין לראות במטרות הלאומיות או חברתיות שאין מאחוריהם כל שינוי מהותי מצוותי של התקרבות לה' לתורתו ומצותיו, כאשר בפועל מזה עשרות שנים רוב רובם של המתגיירים בבתי הדין הנ"ל נשארים כנכרים בהתנהגותם החילונית למעט פעולות של מסורת יהודית שמהווים לגבם פעולות חיצוניות בלי כל מהות דתית מצותית מחייבת...ורואים עצמם שייכים לעם היהודי רק בחלק הלאומי חברתי בלא כל זיקה דתית פנימית לעם ישראל (הרב אברהם שרמן, פסח"ד בית הדין הרבני הגדול 10.02.2008).